

การวิจัยและพัฒนาเพื่อขับเคลื่อน เศรษฐกิจพอเพียง

โดย

ศ.ดร.อภิชัย พันธเสน

คณบดีคณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

25 สิงหาคม 2551

ประเด็นที่จะนำเสนอ

1. ความสำคัญของงานวิจัย
2. ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง
3. งานวิจัยเศรษฐกิจพอเพียงที่เกี่ยวข้องกับผู้บรรยาย
4. องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในปัจจุบัน
5. ส่วนที่ขาดหายและยังไม่มีคำตอบ
6. ข้อเสนอสำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในอนาคต
7. ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์การทำงานวิจัยเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง
8. แนวทางในการดำเนินการให้เกิดงานวิจัยตามยุทธศาสตร์ดังกล่าว

ความสำคัญของงานวิจัย

- ถึงแม้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 เพื่อให้ตระหนักถึงภัยและโอกาสที่จะมาถึงจากเศรษฐกิจโลกาภิวัตน์ เพื่อเตรียมรับมือและอยู่รอดในภาวะวิกฤติพร้อมทั้งใช้ประโยชน์จากเศรษฐกิจโลกาภิวัตน์ให้เป็นโอกาส แต่ก็มิได้มีนโยบายของรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐใดดำเนินการในเรื่องนี้อย่างจริงจัง

ความสำคัญของงานวิจัย (ต่อ)

- ในปี พ.ศ. 2537 ขณะที่เศรษฐกิจประเทศกำลังขยายตัวในอัตราสูง หรือ 20 ปีต่อมา ภายหลังจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงเตือนอีกว่า ประเทศกำลังอยู่ในภาวะเสี่ยงอันเกิดจากความตาโต (ความโลภ) ของคนในประเทศ พร้อมทั้งเสนอทางเลือกสำหรับเกษตรกรรายย่อยที่กำลังสูญเสียที่ดินเป็นจำนวนมาก จากกรณีที่ดินราคาที่ดินสูงขึ้นอย่างรวดเร็วอันเป็นผลจากการเก็งกำไร ด้วยการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ อันเป็นแนวทางปฏิบัติของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับเกษตรกรรายย่อย

ความสำคัญของงานวิจัย (ต่อ)

- หลังจากนั้น ได้ทรงเตือนในเรื่องนี้ทุกปีจนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 โดยที่รัฐบาลได้มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) แต่ได้สายไปเสียแล้ว ประเทศได้เข้าสู่ภาวะวิกฤตเศรษฐกิจจนไม่มีทางแก้ไข จึงได้มีรับสั่งเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงอีกครั้งหนึ่งเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 และเป็นจุดเริ่มต้นของความตระหนักในเรื่องนี้สำหรับพสกนิกรส่วนใหญ่ของประเทศตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา และได้ทรงรับสั่งเรื่องนี้ต่อเนื่องทุกปีจนถึงปี พ.ศ. 2542

ความสำคัญของงานวิจัย (ต่อ)

- ประเทศไทยได้มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยอัญเชิญพระราชดำรัสเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นวิสัยทัศน์ ในการพัฒนาประเทศอย่างเป็นทางการในครั้งแรก ในแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 และต่อเนื่องมาจนถึง ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2545-2554) แต่ปัจจุบันประเทศไทยได้มีแนวโน้ม ที่จะเผชิญวิกฤติทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจอีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้ เหตุการณ์เพิ่งผ่านมาเพียง 12 ปี และยังอยู่ภายใต้แผนพัฒนา ประเทศเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบกับมีรัฐธรรมนูญที่มี แนวนโยบายแห่งรัฐในการพัฒนาประเทศตามแนวทางเศรษฐกิจ พอเพียงตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

ความสำคัญของงานวิจัย (ต่อ)

- คำถามจึงมีว่าเกิดอะไรขึ้น? คนไทยเป็นคนที่มีความจำสั้นและลืมง่ายหรือ?
- งานวิจัยในเรื่องนโยบายของรัฐและภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงชี้ให้เห็นว่า ภาคที่มีความก้าวหน้าในเรื่องนี้มากที่สุด คือ ภาคธุรกิจเอกชน ภาคประชาสังคมและภาคประชาชน เนื่องจากเห็นประโยชน์อย่างชัดเจนแก่ธุรกิจและชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจากแนวทางดังกล่าว

ความสำคัญของงานวิจัย (ต่อ)

- ภาคที่ปฏิบัติจริงลงมา คือ ภาคราชการเนื่องจากเป็นการดำเนินการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทั้งสองฉบับ ถึงแม้จะไม่มีนโยบายจากรัฐบาลสนับสนุน
- ส่วนภาคที่ล่าช้ามากที่สุด คือ ภาครัฐบาล ทั้งรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น ทั้งนี้เพราะรัฐบาลท้องถิ่นถูกทำให้เป็นเสาค้ำยันรัฐบาลกลาง ซึ่งอยู่ภายใต้การครอบงำของธุรกิจการเมือง และมักจะดำเนินการในลักษณะที่เป็นการสวนกระแสกับเศรษฐกิจพอเพียง

ความสำคัญของงานวิจัย (ต่อ)

- ด้วยเหตุนี้ทางฝ่ายวิชาการถ้าหากมีการวิจัยในเรื่องนี้ อย่างต่อเนื่อง เมื่อประเทศและสังคมประสบวิกฤติอีก จะได้มีความรู้ และมีเครื่องมือในการจัดการกับปัญหา ได้อย่างทันทั่วทั้งที่ รวมทั้งเป็นการเตรียมความพร้อมใน ระดับฐานราก และภาคธุรกิจเอกชนเพื่อเป็นการลด อิทธิพลของธุรกิจการเมืองไปในตัวพร้อมกัน

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

- เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ ครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปใน **ทางสายกลาง** โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อยุค โลกาภิวัตน์

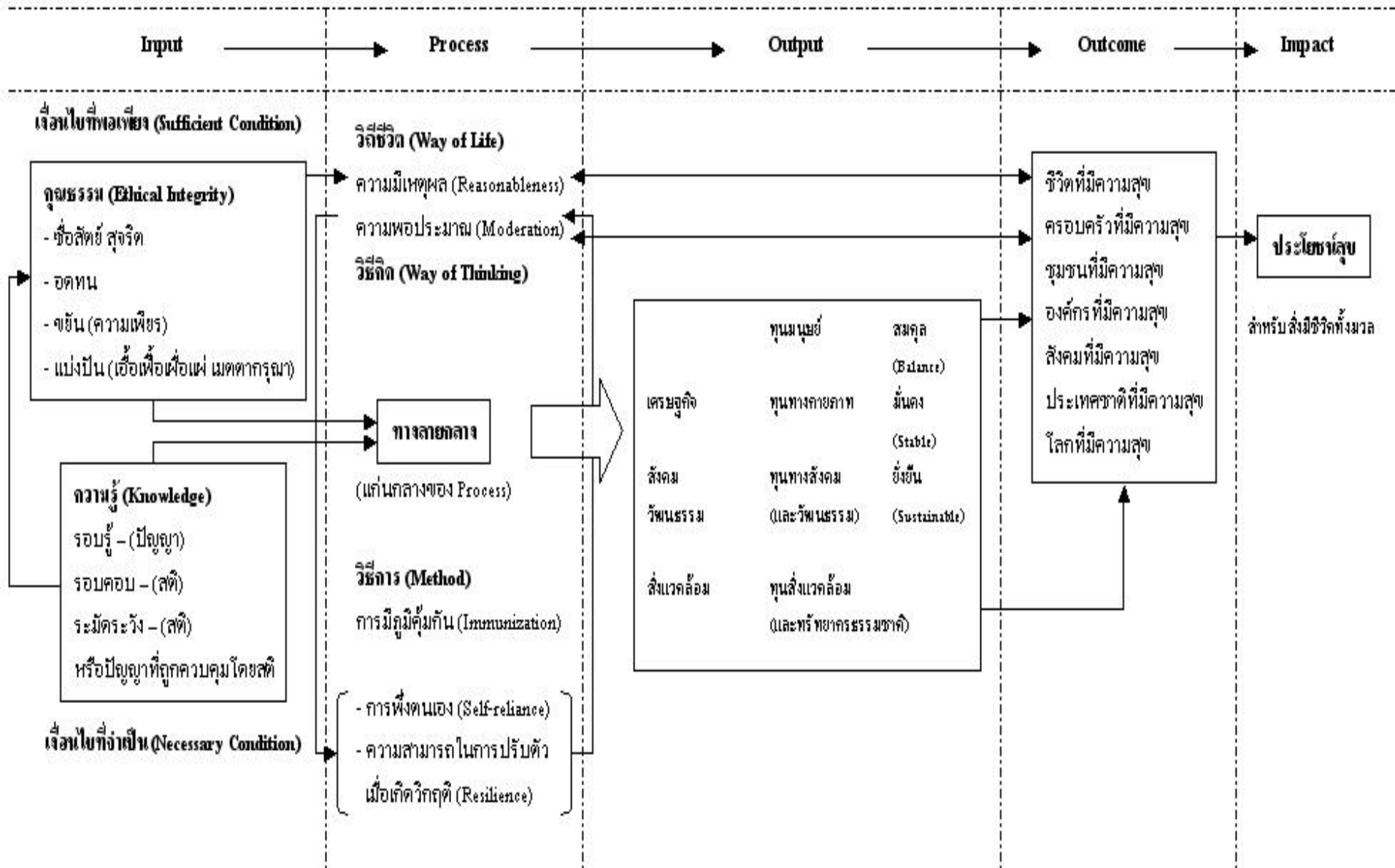
ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง (ต่อ)

- **ความพอเพียง** หมายถึง **ความพอประมาณ** **ความมีเหตุผล** รวมถึงความจำเป็นที่จะต้อง**มีระบบภูมิคุ้มกันในตัว**ที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัย**ความรู้** **ความรอบคอบ** และ**ระมัดระวัง**อย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนการดำเนินการทุกชั้นตอน

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง (ต่อ)

- และขณะเดียวกันจะต้องเสริมพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีจิตสำนึกใน**คุณธรรม** **ความซื่อสัตย์สุจริต** และให้มีความ**รอบรู้**ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตอยู่ด้วย**ความอดทน** **ความเพียร** **มีสติปัญญา** และ**ความรอบคอบ** เพื่อให้**สมดุล**พร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วกว้างขวาง ทั้งทางด้าน**วัตถุ** **สังคม** **สิ่งแวดล้อม** และ**วัฒนธรรม**จากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

การวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ
(A Systems Analysis of Sufficiency Economy)

ระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียง

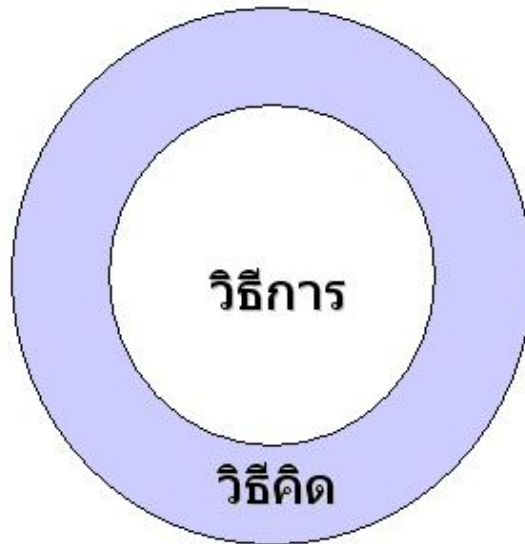
เข้าใจ

เข้าถึง

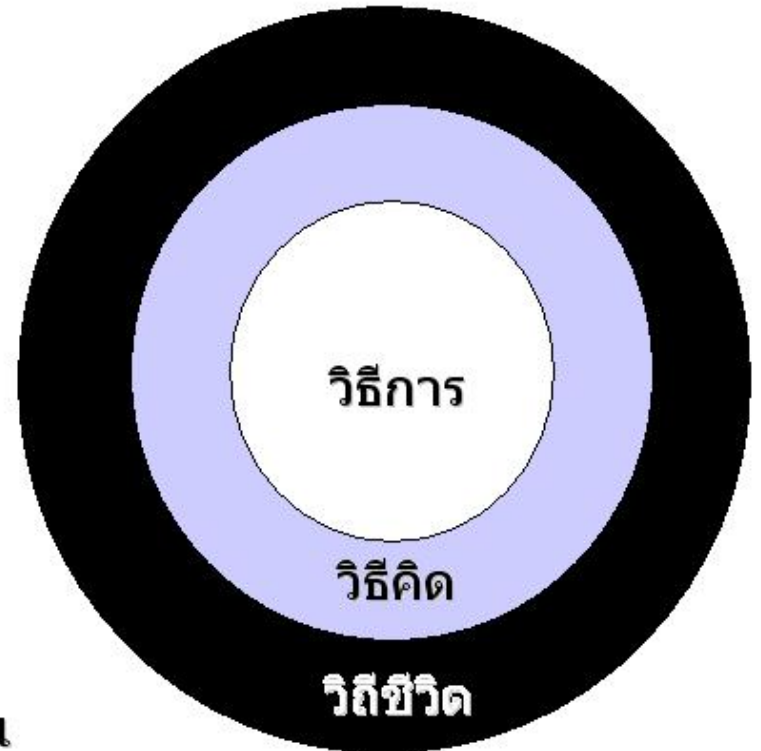
เข้าข่าย

การมีภูมิคุ้มกัน

การมีภูมิคุ้มกัน + ความพอประมาณ

การมีภูมิคุ้มกัน + ความพอประมาณ + ความมีเหตุผล

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง (ต่อ)

- **ประโยชน์สุข** คำที่มีความหมายลึกซึ้ง
- คือ ความสุขที่เกิดจากการทำประโยชน์ ซึ่งต่างจากความสุขจากการได้รับสิ่งของหรือวัตถุเป็นความสุขที่จะช่วยสร้างความร่มเย็นให้เกิดขึ้นในสังคมได้

งานวิจัยเศรษฐกิจพอเพียงที่เกี่ยวข้องกับผู้บรรยาย

- พัฒนาชนบทไทย : สมุทัย และมรรค 2539
- พุทธเศรษฐศาสตร์ วิวัฒนาการ ทฤษฎี
และการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่างๆ 2546
- เศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงกับการวิเคราะห์
ความหมายของนักเศรษฐศาสตร์ 2546
- การประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับ
อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม 2547

งานวิจัยเศรษฐกิจพอเพียงที่เกี่ยวข้องกับผู้บรรยาย (ต่อ)

- การวิจัยและพัฒนาระบบแลกเปลี่ยนชุมชน
เพื่อการพึ่งตนเอง 2548
- การวิเคราะห์นโยบายมหภาคของรัฐในมิติต่างๆ
จากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (2540-2549) 2550
- การศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำดัชนีชี้วัดภาวะเศรษฐกิจ
และสังคม โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2550
- การจัดทำแผนที่เดินทาง (Road Map) เศรษฐกิจ
พอเพียง 2551

งานวิจัยเศรษฐกิจพอเพียงที่เกี่ยวข้องกับผู้บรรยาย (ต่อ)

- ชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง จัดทำโดย สกว. ในปี พ.ศ. 2547 ซึ่งอยู่ภายใต้การสนับสนุนของฝ่าย 4 ซึ่งประกอบด้วย 3 โครงการ คือ
 1. โครงการวิจัยสังเคราะห์องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นการประเมินองค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงที่มีมาก่อนหน้าทั้งหมด

งานวิจัยเศรษฐกิจพอเพียงที่เกี่ยวข้องกับผู้บรรยาย (ต่อ)

2. โครงการวิจัยศึกษาและจัดทำฐานข้อมูลกลุ่ม / องค์กร / พื้นที่ที่ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกิดมีฐานข้อมูลสำหรับผู้ที่จะศึกษาจากตัวอย่างในที่ต่างๆ เพื่อขยายความรู้นำไปสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง
3. โครงการวิจัยและพัฒนาระบบแลกเปลี่ยนชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองระยะที่ 2 : การพัฒนาระบบแลกเปลี่ยนชุมชนของไทยกับการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เศรษฐกิจชุมชน

งานวิจัยเศรษฐกิจพอเพียงที่เกี่ยวข้องกับผู้บรรยาย (ต่อ)

- จากนั้นได้มีข้อเสนอสำหรับชุดโครงการในปี 2548 10 เรื่อง ส่วนหนึ่งเป็นข้อเสนอจากงานสังเคราะห์องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียงดังต่อไปนี้
 1. ความรู้ในระดับมหภาคที่อาจจะมีผลในการช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง หรือในทางตรงกันข้ามเป็นอุปสรรคสำคัญต่อเศรษฐกิจพอเพียง ตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับความรู้ประเภทนี้ได้แก่ แนวนโยบายของรัฐที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ตลอดจนนโยบายของรัฐบาลในแต่ละชุด ตลอดจนผลกระทบที่เกิดจากข้อตกลงการค้าเสรี เป็นต้น

งานวิจัยเศรษฐกิจพอเพียงที่เกี่ยวข้องกับผู้บรรยาย (ต่อ)

2. ความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมภาคนอกทางการในเมืองที่อาจจะอธิบายได้ว่าเป็นการดำเนินชีวิตและกิจกรรมเศรษฐกิจตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง
3. ความรู้เกี่ยวกับปัญหาหนี้สินของชาวนชนบทในฐานะที่เป็นปัจจัยที่เป็นสาเหตุของความยากจนว่ามีสาเหตุจากอะไร รัฐมีส่วนสร้างปัญหาและแก้ปัญหานี้มากน้อยเพียงใด

งานวิจัยเศรษฐกิจพอเพียงที่เกี่ยวข้องกับผู้บรรยาย (ต่อ)

4. ความรู้เกี่ยวกับการผลิตเพื่อเสริมสร้างความสามารถของชุมชนในการบริหารจัดการธุรกิจชุมชนในลักษณะเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนเสริมสร้างความสามารถของชุมชนท้องถิ่น ในการผลิตสินค้าที่อยู่บนฐานอัตลักษณ์ซึ่งอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการต่อยอดเป็นสำคัญ

งานวิจัยเศรษฐกิจพอเพียงที่เกี่ยวข้องกับผู้บรรยาย (ต่อ)

5. ความรู้เกี่ยวกับการจัดการด้านการตลาดและองค์ประกอบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการตลาดในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ที่เน้นตลาดท้องถิ่น ตลาดภายในจังหวัด ตลาดภายในภูมิภาค ตลาดภายในประเทศ และตลาดต่างประเทศ เพื่อศึกษาว่ามีเงื่อนไขใดบ้างที่จะเข้าถึงตลาดเหล่านั้น ซึ่งจะต้องสะท้อนลำดับขั้นของการพัฒนาวิสาหกิจตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง
6. ความรู้เกี่ยวกับการสร้างตลาดของชุมชน เพื่อลดการพึ่งพาตลาดที่เกิดจากระบบทุน จนเกิดเป็นระบบแลกเปลี่ยนภายในแต่ละชุมชนและระหว่างชุมชนทั่วประเทศ

งานวิจัยเศรษฐกิจพอเพียงที่เกี่ยวข้องกับผู้บรรยาย (ต่อ)

7. ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง โดยยึดพื้นที่เป็นหลักเพื่อจะหารูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมในการจัดการระดับพื้นที่ เริ่มตั้งแต่ระดับ ชุมชน หมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ เพื่อที่จะได้ความรู้และเครื่องมือ ตลอดจนตัวบ่งชี้ความสำเร็จ เพื่อจะนำไปขยายผลในการแก้ปัญหาความยากจนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่อื่นๆ และใช้ในการขยายผลการพัฒนาพื้นที่ครอบคลุมในระดับจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ ไทยในภายหลัง

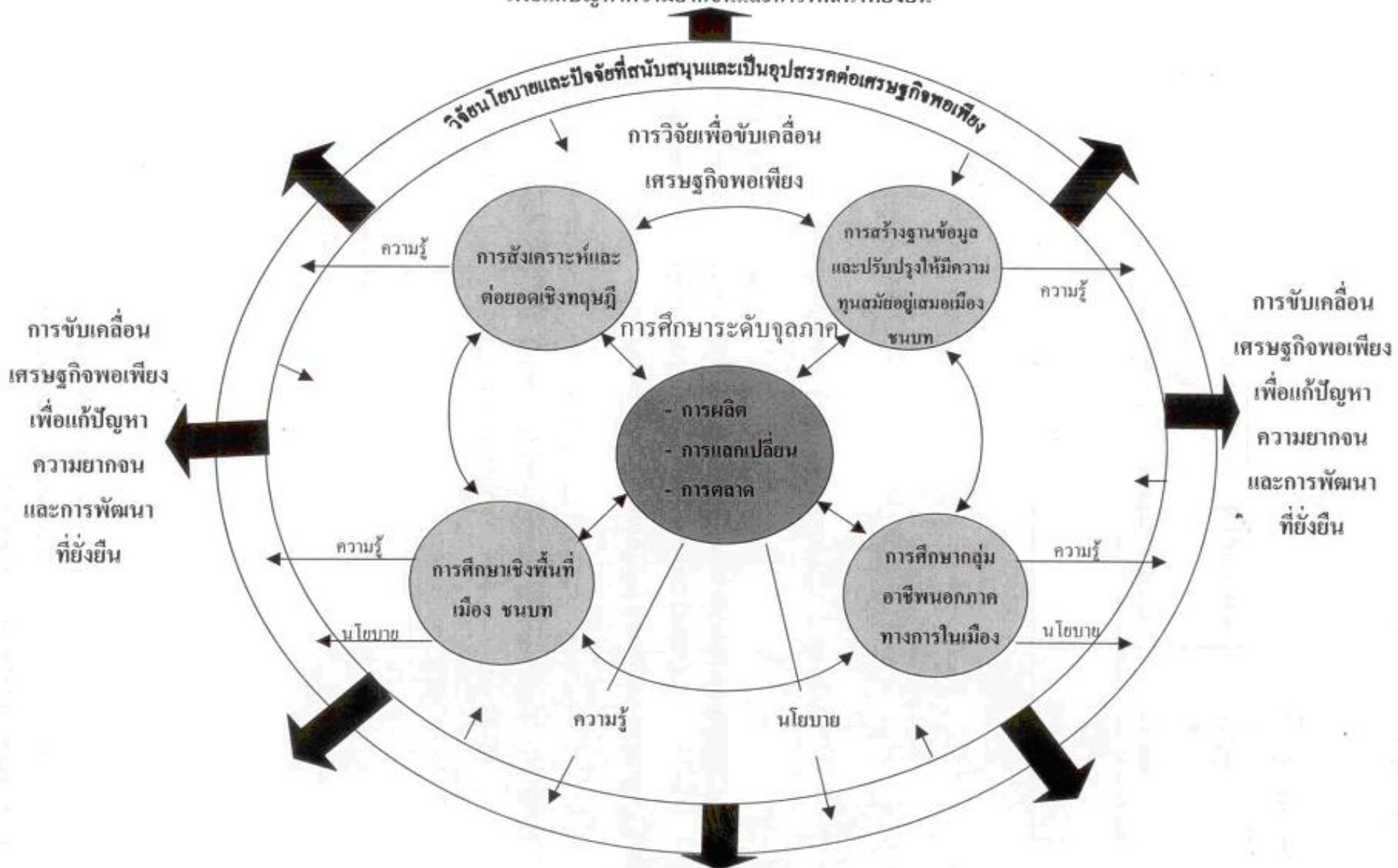
งานวิจัยเศรษฐกิจพอเพียงที่เกี่ยวข้องกับผู้บรรยาย (ต่อ)

8. พัฒนาระบบฐานข้อมูลที่เริ่มมาแล้วในปีก่อนให้มีความทันสมัย โดยมีการตรวจสอบกับข้อมูลในพื้นที่ และมีระบบที่ช่วยให้เจ้าของข้อมูลสามารถเข้ามาปรับข้อมูลให้ทันสมัย รวมทั้งผู้ใช้ข้อมูลสามารถเข้ามาศึกษาและปรับข้อมูลให้ทันสมัยได้ด้วยตนเอง โดยผ่านระบบบรรณารักษ์ที่จะสามารถตรวจสอบความแม่นยำได้ อีกทั้งต้องมีการพัฒนาตัวบ่งชี้ระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสามารถใช้เป็นเครื่องมือเพื่อยกระดับกิจกรรมของการเป็นเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นเครื่องมือในการสร้างองค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยเศรษฐกิจพอเพียงที่เกี่ยวข้องกับผู้บรรยาย (ต่อ)

9. ความรู้ในเชิงทฤษฎีเพื่อที่จะนำไปเป็นองค์ความรู้เพื่อใช้เพื่อการศึกษาในระดับอุดมศึกษาและอุดมศึกษาขั้นสูง เพื่อให้เกิดเป็นความรู้ทางวิชาแขนงใหม่ที่สำคัญในสถาบันอุดมศึกษา เป็นการขยายองค์ความรู้ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งสามารถใช้ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโอกาสต่อไป
10. งานวิจัยเพื่อพัฒนาในลักษณะวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในภูมิภาคที่หลากหลายของภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทย

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง
เพื่อแก้ปัญหาความยากจนและการพัฒนาที่ยั่งยืน

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อแก้ปัญหา
ความยากจนและการพัฒนาที่ยั่งยืน

งานวิจัยเศรษฐกิจพอเพียงที่เกี่ยวข้องกับผู้บรรยาย (ต่อ)

- งานที่ได้ทำเพิ่มขึ้นและอยู่ในระหว่างดำเนินการในปี พ.ศ. 2550 เป็นงานทางด้านธุรกิจที่ควรจะให้ความสำคัญมากยิ่งขึ้น อีกมิติหนึ่งคือการศึกษาค้นคว้าแนวปฏิบัติในการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Leadership) โดยในระยะที่ 1 เป็นการศึกษาองค์กรธุรกิจที่ยั่งยืน
- นอกจากนี้ก็มีงานวิจัยเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในภาคธุรกิจ ระยะที่ 1 : การพัฒนาเครื่องมือสำหรับการวางแผนและกำหนดกลยุทธ์ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในปัจจุบัน

- งานที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในยุคต้น คือ ระหว่างปี พ.ศ. 2542-2544 รวมทั้งก่อนหน้านี้นี้เกิดจากการตีความหมายเศรษฐกิจพอเพียงตามความเห็นของนักวิชาการสาขาต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักวิชาการสาขาเศรษฐศาสตร์ ประกอบกับการศึกษาพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสต่างๆ ที่สามารถนำมาวิเคราะห์และตีความได้

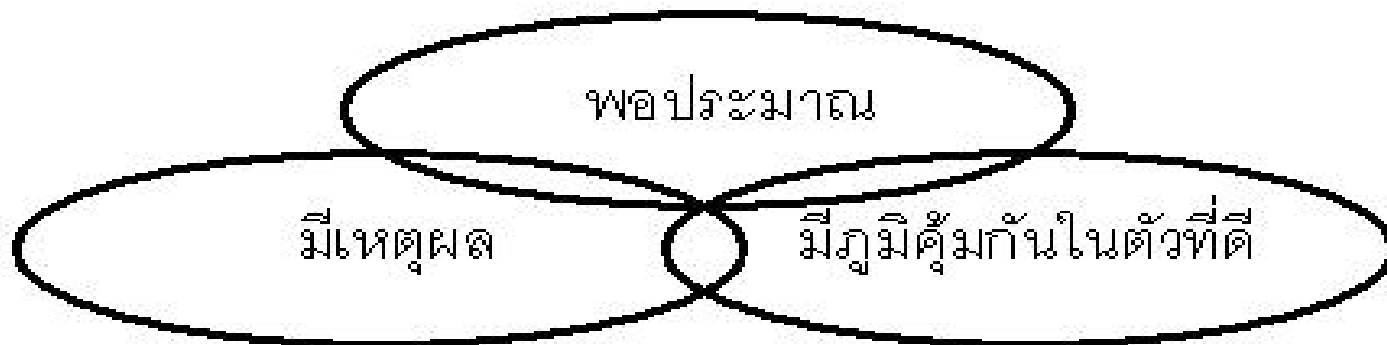
องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในปัจจุบัน (ต่อ)

- แต่ภายหลังแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ที่สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินำมาแสดงเป็นแผนภูมิ “สามห่วง สองเงื่อนไข” คือ ความมีเหตุผล ความพอประมาณ การมีภูมิคุ้มกันภายใต้เงื่อนไขความรู้และคุณธรรม ได้มีงานวิชาการเป็นจำนวนมากอธิบายความหมายของความมีเหตุผล ความพอประมาณ การมีภูมิคุ้มกัน ความรู้และคุณธรรม ในลักษณะของการให้ความหมายของคำแต่ละคำเสมือนหนึ่งว่าแต่ละคำมีความหมายแยกจากกัน ไม่เกี่ยวข้องกันและไม่เป็นเงื่อนไขซึ่งกันและกัน

องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในปัจจุบัน (ต่อ)

- ซึ่งนับว่าห่างออกไปจากเจตนารมณ์ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่แสดงไว้ในรูป “สามห่วง” ที่ซ้อนกันอยู่ซึ่งมีความหมายรวมที่หมายถึงทางสายกลาง ซึ่งจะต้องประกอบด้วย “เงื่อนไข” ความรู้ในฐานะที่เป็นเงื่อนไขที่จำเป็น และคุณธรรมในฐานะที่เป็นเงื่อนไขที่พอเพียง โดยภาพรวมของเศรษฐกิจพอเพียง คือ “ทางสายกลาง” ซึ่งเป็นกระบวนการของเศรษฐกิจพอเพียงจะเกิดขึ้นได้จะต้องผ่านเงื่อนไขที่จำเป็นของความรู้ (หรือสติและปัญญาในพุทธธรรม) และเงื่อนไขที่พอเพียงของคุณธรรมก่อน

ทางสายกลาง

เงื่อนไขความรู้
(รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง)

เงื่อนไขคุณธรรม
(ซื่อสัตย์ สุจริต ชยัน อุดหนุน สติปัญญา แบ่งปัน)

น้ำสุ

ชีวิต / เศรษฐกิจ / สังคม / สิ่งแวดล้อม

สมดุล / มั่นคง / ยั่งยืน

ที่มา : หนังสือเศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร? กลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียงและธนาคารสมอง พิมพ์ครั้งที่ 4

องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในปัจจุบัน (ต่อ)

- ดังนั้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมาจึงได้มีความพยายามที่จะอธิบายความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงในลักษณะของการวิเคราะห์เชิงระบบ (Systemic analysis) โดยมีความรู้และคุณธรรมเป็น “เงื่อนไข” หรือปัจจัยนำเข้า (inputs) ของกระบวนการเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วยความมีเหตุผล ความพอประมาณและการมีภูมิคุ้มกัน ทั้งหมดในฐานะเป็นองค์ประกอบของทางสายกลาง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ทางสายกลางเป็นกระบวนการของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีองค์ประกอบทั้งสาม คือ ความมีเหตุผล ความพอประมาณ และการมีภูมิคุ้มกัน ซึ่งทั้งสามองค์ประกอบนี้มีได้แยกออกจากกันแต่ขึ้นอยู่กับซึ่งกันและกัน (Interdependence)

องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในปัจจุบัน (ต่อ)

- ส่วนผลผลิตของเศรษฐกิจพอเพียงก็คือ การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่สมดุล มั่นคง และยั่งยืน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ เป็นการพัฒนาที่ไม่ทำลายทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม ทุนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งทุนทางกายภาพ ที่เป็นวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วย

องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในปัจจุบัน (ต่อ)

- ส่วนผลลัพธ์ของเศรษฐกิจพอเพียงหรือผลที่ตามมาจากการที่การพัฒนาเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่สมดุล มั่นคง และยั่งยืน ก็คือความสุขของแต่ละหน่วยที่มีวิถีชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ผลในที่สุด (impact) ที่ควรจะเกิดขึ้นคือประโยชน์สุข ซึ่งหมายถึงความสุขจากการที่ทุกฝ่ายต่างทำประโยชน์ให้แก่ตนเองแก่สังคม ซึ่งจะเป็ความสุขที่ปราศจากความทุกข์ทั้งปวง ทั้งมีความสัมพันธ์ในเชิงระบบตามที่ได้กล่าวไว้ในความหมายข้างต้นนี้แล้ว

องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในปัจจุบัน (ต่อ)

- การศึกษาถึงระดับของความพอเพียงสามารถจำแนกได้เป็น **เข้าข่าย เข้าใจ** และ **เข้าถึง** ได้ว่า การ**เข้าข่าย**ก็คือการปฏิบัติที่สามารถสร้างภูมิคุ้มกันขึ้นมาได้ ไม่ว่าจะด้วยความคิดอะไอก็ตามเพราะการมีภูมิคุ้มกันจะสามารถป้องกันความผันผวนที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยไม่มีการเตรียมตัวเพื่อป้องกันไว้ล่วงหน้า การ**เข้าข่าย**จึงเป็นเพียง**วิธีการ**

องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในปัจจุบัน (ต่อ)

- แต่ถ้าหากมีความ**เข้าใจ**ต่อไปว่าการมีภูมิคุ้มกันที่ดีก็คือ**ความสามารถในการพึ่งตัวเองได้**เป็นส่วนใหญ่ไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้นก็ตาม โดยมีเงื่อนไขที่สำคัญก็คือความพอเพียงหรือความพอประมาณ ทั้งนี้เพราะความพอประมาณนั้นเป็นกฎธรรมชาติแห่งการดำรงชีวิต ถ้าสามารถคิดได้ถึงระดับนี้หรือเรียกว่ามี**วิถีคิด** ย่อมถือได้ว่ามีความ**เข้าใจ**เศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างดี

องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในปัจจุบัน (ต่อ)

- แต่ความ**เข้าใจ**เพียงอย่างเดียวที่ไม่มีการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอจนเป็น**วิถีชีวิต**ย่อมไม่ได้ประโยชน์เท่าที่ควร ดังนั้นการปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียงอย่างสม่ำเสมอจนเป็น**วิถีชีวิต** เป็นการใช้ชีวิตอย่างมีเหตุผลตามความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งก็คือชีวิตที่มีคุณธรรม นั่นก็คือการ**เข้าถึง** สามารถเป็นตัวอย่างแก่สาธารณชนได้

ส่วนที่ขาดหายและยังไม่มีคำตอบ

- จากการวิเคราะห์ในลักษณะดังกล่าวจะเห็นได้ชัดว่า หัวใจสำหรับเศรษฐกิจพอเพียง คือ คุณธรรม มีความหมายเช่นเดียวกับการมีเหตุผล นั่นก็คือ เหตุผลทางคุณธรรมซึ่งเป็นเงื่อนไขที่พอเพียง (Sufficient condition) ของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะเป็นเช่นนี้ได้จะต้องมีความรู้ (สติ ปัญญา) เป็นพื้นฐาน ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่จำเป็น (Necessary condition) ของเศรษฐกิจพอเพียง **การที่ปราศจากเงื่อนไขความรู้และคุณธรรมนี้คือหัวใจสำคัญของปัญหาที่เกิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงได้ไม่มาก หรือไม่มีความมั่นคงและยั่งยืน**

ส่วนที่ขาดหายและยังไม่มีคำตอบ (ต่อ)

- ทั้งนี้เพราะเศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่เรื่องของกลไกหรือ**วิธีการ**แต่เป็นเรื่องของ**วิธีคิด**และ**วิถีชีวิต** ถ้าวิธีคิดไม่ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ อุปสรรคสำหรับที่ทำให้คนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจถึงความหมายที่ลึกซึ้งของความพอประมาณว่าเป็นคุณธรรมชาติที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการมีชีวิตที่ดีนั้น เกิดจากกิเลสซึ่งมีทั้งความไม่รู้หรือความหลงผิดและอาจจะมีโทษะเจือปนอยู่ด้วย แต่กิเลสที่สำคัญของมนุษย์ที่ทำหน้าที่บดบังความจริงข้อนี้คือ ความโลภ

ส่วนที่ขาดหายและยังไม่มีคำตอบ (ต่อ)

- ดังนั้นความมีเหตุผลที่อธิบายโดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คือ **ความซื่อสัตย์สุจริตและไม่โลภจนเกินไป** ซึ่งเป็นคุณธรรมในทุกศาสนา คุณธรรมของเศรษฐกิจพอเพียง จึงสามารถเข้าได้กับทุกศาสนา และถ้าหากเพิ่มคุณธรรมที่สำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง คือ **ความอดทน ความขยันหมั่นเพียร ความเอื้อเฟื้อแบ่งปัน** เหล่านี้ล้วนเป็นคุณธรรมในทุกศาสนารวมทั้งสิ้น

ส่วนที่ขาดหายและยังไม่มีคำตอบ (ต่อ)

- ปัญหาของมนุษย์ในปัจจุบันซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงก็คือปัญหาวิกฤติคุณธรรม ดังนั้นในความพยายามขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงแต่ยังไม่ประสบความสำเร็จก็เพราะยังไม่สามารถแก้ปัญหาวิกฤติคุณธรรมในสังคมมนุษย์นี้ได้ ดังนั้นงานวิจัยที่จะหนุนเสริมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงทั้งในเชิงทฤษฎีและการปฏิบัตินั้นจะต้องตอบโจทย์ว่าสามารถแก้ปัญหาวิกฤติคุณธรรมได้อย่างไร โดยที่คุณธรรมของเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่โลภจนเกินไป อดทน ขยันหมั่นเพียร และเอื้อเฟื้อแบ่งปันดังที่ได้กล่าวไปแล้ว

ส่วนที่ขาดหายและยังไม่มีคำตอบ (ต่อ)

- ดังนั้นงานวิจัยที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในขั้นต่อไปจะต้องตอบ
โจทย์ที่สำคัญให้ได้ว่าจะสร้างเสริมคุณธรรมของเศรษฐกิจพอเพียง
ให้เกิดขึ้นได้อย่างไร คำคุณเ้าที่ควรจะกล่าวถึงจึงมิได้มีเฉพาะ
“เศรษฐกิจพอเพียง” แต่งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “คุณธรรม”
ทุกประเภทที่สามารถลดปัญหาวิกฤติคุณธรรม ถือได้ว่าเป็นงานวิจัย
เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงเช่นกัน

ข้อเสนอสำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ในอนาคต

- การศึกษาเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนอะไรก็ตามมีเทคนิคที่ใช้
ทั่วไปที่เรียกว่าศึกษาจากผลลัพธ์แล้วย้อนกลับไปหาโจทย์
(Outcome Mapping) ซึ่งจะต้องตอบคำถามที่สำคัญ 4 ข้อ
ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอสำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ในอนาคต (ต่อ)

1. งานวิจัยเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงนี้มุ่งเปลี่ยนแปลงอะไร? คำตอบในประเด็นนี้ คือ
 1. มุ่งให้เกิดการปรับเปลี่ยนทิศทางการพัฒนาประเทศไปสู่แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง
 2. มุ่งให้รัฐบาลหันมาสนใจพัฒนาประเทศตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง
 3. มุ่งที่จะให้หน่วยงานของรัฐเน้นโครงการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

ข้อเสนอสำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ในอนาคต (ต่อ)

4. มุ่งให้ภาคธุรกิจเอกชนปรับทิศทางการจัดทำธุรกิจตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง
5. มุ่งให้สถาบันอุดมศึกษามีความรู้เพื่อเผยแพร่ต่อยอดความรู้ และวิจัยประกอบการเรียนการสอนเศรษฐกิจพอเพียง
6. เพื่อให้ชุมชนหันมาดำรงชีวิต และมีวิถีชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง
7. เพื่อให้คนไทยทุกคนดำรงชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

ข้อเสนอสำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ในอนาคต (ต่อ)

2. มีใครเกี่ยวข้อง?

- 1) รัฐบาล
- 2) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- 3) หน่วยงานของรัฐ
- 4) สถาบันที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจเอกชน
- 5) สถานประกอบการธุรกิจเอกชน
- 6) เครือข่ายสถาบันอุดมศึกษา และต่ำกว่า
- 7) ชุมชน
- 8) ภาคประชาสังคม
- 9) ประชาชนทุกคน

ข้อเสนอสำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ในอนาคต (ต่อ)

3. จุดตัดสินใจคือใคร ตัดสินใจเรื่องอะไร?

1. การจัดทำนโยบายของรัฐบาล
2. การจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
3. การจัดทำโครงการพัฒนาโดยหน่วยงานของรัฐ
4. สมาคมทางธุรกิจและวิชาชีพกำหนดเป็นนโยบายให้สมาชิกสมาคมรับไปปฏิบัติ

ข้อเสนอสำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ในอนาคต (ต่อ)

5. คณะกรรมการบริหารของแต่ละธุรกิจ
6. สภามหาวิทยาลัย
7. สมาชิกในชุมชน
8. ประชาชนแต่ละคน

ถ้าทำในระดับรัฐบาลและนโยบายไม่ได้ก็ต้องทำในระดับที่
ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงให้ได้ในที่สุด

ข้อเสนอสำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ในอนาคต (ต่อ)

4. การวางองค์ประกอบของงาน

1. สร้างองค์ความรู้ในแขนงต่างๆ เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง
2. จัดทำเครื่องมือในการวัดความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงในระดับต่างๆ
3. จัดทำแผนที่เดินทางเพื่อนำไปสู่การเป็นเศรษฐกิจพอเพียงในระดับต่างๆ
4. สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของสถาบันศึกษา

ข้อเสนอสำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ในอนาคต (ต่อ)

5. สร้างความเข้าใจในภาคธุรกิจเอกชนระหว่างเศรษฐกิจพอเพียง Corporate Governance, Corporate Social Responsibility, Balance Scorecard และ Sustainable Business
6. สร้างตัวอย่างที่เด่นชัดในระดับต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
7. ให้กรณีตัวอย่างทุกกรณีสะท้อนผลการปฏิบัติจากการมีความสุขและความยั่งยืน

ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์การทำงานวิจัยเพื่อขับเคลื่อน เศรษฐกิจพอเพียง

- เนื่องจากที่ผ่านมาได้มีการส่งเสริมให้มีการทำการวิจัย
ในลักษณะที่มีผลต่อการจัดทำนโยบายของรัฐบาลในระดับ
หนึ่งแล้ว เริ่มตั้งแต่การศึกษานโยบายของรัฐระดับต่างๆ
ทั้งความก้าวหน้าของภาคธุรกิจเอกชนและภาคประชาสังคม

ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์การทำงานวิจัยเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (ต่อ)

- ในระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2540-2549) มีการจัดทำ Macro Indicators เพื่อวัดการพัฒนาประเทศตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ทำวิจัย Road Map เพื่อเดินทางไปสู่เศรษฐกิจพอเพียง จนได้ความรู้ชุดหนึ่งแล้ว อีกทั้งในอดีตก็ได้มีการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในระดับหนึ่งแล้ว ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง การผลิต การแลกเปลี่ยนสินค้า และการแลกเปลี่ยนของชุมชน ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรในชนบท ตลอดจนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงนอกภาคทางการในเขตเมืองทั้งระดับปัจเจกบุคคล และในระดับกลุ่ม

ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์การทำงานวิจัยเพื่อขับเคลื่อน เศรษฐกิจพอเพียง (ต่อ)

- แต่ปัญหาที่สำคัญก็คือ รัฐบาลที่ใช้นโยบายประชานิยมที่มีผลประโยชน์ร่วมกับภาคธุรกิจในลักษณะที่เป็นธุรกิจการเมือง โดยได้รับการค้ำยันจากการเมืองท้องถิ่น จึงมักจะมีแนวนโยบายที่ดำเนินไปในทิศทางที่ตรงกันข้ามกับเศรษฐกิจพอเพียง

ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์การทำงานวิจัยเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (ต่อ)

- ทางแก้ในเรื่องนี้คือจะต้องทำให้การเมืองท้องถิ่นมีการพัฒนาการไปตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และเลิกทำหน้าที่เป็นนั่งร้านค้ำยันรัฐบาลที่มาจากธุรกิจการเมือง ขณะเดียวกันจะต้องสร้างความเข้มแข็งขององค์ความรู้จากฐานรากไปพร้อมกัน เพื่อให้เกิดมีการขับเคลื่อนในวงกว้าง ซึ่งดำเนินการได้โดยผ่านเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษา และสถาบันอื่นๆ ในระดับที่ต่ำกว่า โดยให้ทำหน้าที่ประสานเชื่อมโยงกับท้องถิ่น เพื่อปรับให้การเมืองส่วนท้องถิ่นพัฒนาต่อไปในทิศทางเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น

ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์การทำงานวิจัยเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (ต่อ)

- นอกจากนั้นภาคธุรกิจเอกชนซึ่งปกติก็จะมีส่วนสำคัญในการหนุนเสริมธุรกิจการเมือง ถ้าหากภาคธุรกิจเอกชนมีความรู้ความเข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มมากขึ้นก็จะลดการหนุนช่วยธุรกิจการเมืองและทำธุรกิจตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อความมั่นคงและยั่งยืนของธุรกิจในระยะยาวมากยิ่งขึ้น อันเป็นผลดีต่อสังคมและประเทศชาติโดยรวมด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์การทำงานวิจัยเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (ต่อ)

- ดังนั้นประเด็นของการทำวิจัยในเชิงยุทธศาสตร์ควรจะประกอบด้วยประเด็นเหล่านี้ คือ
 1. ทำอย่างไรจะทำให้การเมืองท้องถิ่นไม่เป็นฐานของการเมืองระดับชาติ (โดยส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง)
 2. หากความรู้เพิ่มเติมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในภาคธุรกิจเอกชน เพื่อช่วยให้ภาคธุรกิจเอกชนดำเนินธุรกิจตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์การทำงานวิจัยเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (ต่อ)

3. สร้างเครือข่ายกับสถาบันอุดมศึกษาร่วมกับ โครงการพัฒนา ระดับจังหวัดเพื่อ ไปดำเนินงานร่วมกับท้องถิ่นในการขับเคลื่อน ท้องถิ่นให้พัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มมากขึ้น
4. พัฒนาความรู้เชิงทฤษฎีและสร้างเครือข่ายความร่วมมือเกี่ยวกับ เศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาที่ยั่งยืนกับต่างประเทศ เพิ่มมากขึ้น

แนวทางในการดำเนินการให้เกิดงานวิจัยตามยุทธศาสตร์ ดังกล่าว

- เพื่อให้เกิดผลงานวิจัยเชิงยุทธศาสตร์ดังกล่าว ควรจะเน้นงานวิจัย
ขับเคลื่อนในเชิงพื้นที่ที่มีการดำเนินการอยู่แล้วในพื้นที่ไม่น้อยกว่า
26 จังหวัดทั่วประเทศ โดยมีจุดเน้นอยู่ที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ซึ่งเป็นพื้นที่ๆ เป็นฐานสำคัญให้กับธุรกิจการเมืองในระดับชาติ
โดยจะใช้นักวิจัยจากเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาทำงานวิจัยร่วมกับ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับ อบต. ในจังหวัดส่วนใหญ่
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในลักษณะเป็นการเพิ่มขีด
ความสามารถ (Empowerment) เพื่อให้เกิดการพัฒนาตามแนวทาง
เศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มมากขึ้น

แนวทางในการดำเนินการให้เกิดงานวิจัยตามยุทธศาสตร์ ดังกล่าว (ต่อ)

- ขณะเดียวกันองค์ความรู้ที่ได้จากการทำการวิจัยก็จะกลับมาเสริมความรู้ในสถาบันอุดมศึกษา และขยายต่อไปยังนักศึกษา หน่วยงานของภาครัฐ และเอกชน ตลอดจนประชาชนในวงกว้าง

แนวทางในการดำเนินการให้กิจการวิจัยตามยุทธศาสตร์ ดังกล่าว (ต่อ)

- ขณะเดียวกันจะต้องขยายและต่อยอดงานวิจัยเพื่อที่จะขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในภาคธุรกิจเอกชนให้กว้างขวางแพร่หลายพร้อมทั้งสร้างแรงจูงใจให้ภาคธุรกิจเอกชนนำไปปฏิบัติเพิ่มมากขึ้นจากการแข่งขันซึ่งถ้วยพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่จัดโดยสำนักงาน กปร. ในปี พ.ศ. 2550 และจัดอีกในปีนี้ และท้ายที่สุดจะต้องจัดให้มีการสัมมนาเชิงปฏิบัติการในลักษณะที่เป็นผลงานวิจัยของการประยุกต์เศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับปฏิบัติการจริงของภาคส่วนต่างๆ โดยมีฐานคิดที่จะนำเอาคุณธรรมและจริยธรรมของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้สาขาวิชาความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบันได้อย่างไร

ขอบคุณและสวัสดี